

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi,
Ondokuz Mayıs University Journal of Women's and Family Studies

e-ISSN: 2791-6871, OKAD Aralık 2023, 3 (2): 139-160

Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Psikolojik Şiddet

Psychological Violence from the
Gender Perspective

Feyza Nur AYHAN¹, Hediye Şirin AK²

¹Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü, Kütahya
· feyzaayhan94@gmail.com · ORCID > 0000-0002-6949-1501

²Çankırı Karatekin Üniversitesi/Kamu Yönetimi, Çankırı
· hediyesirin@gmail.com · ORCID > 0000-0002-5629-6432

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 09 Nisan/April 2023

Kabul Tarihi/Accepted: 29 Eylül/September 2023

Yıl/Year: 2023 | **Cilt-Volume:** 3 | **Sayı-Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 139-160

Atıf/Cite as: Ayhan, F. N., Ak, H. Ş. "Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Psikolojik Şiddet"
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi 3(2), Aralık 2023: 139-160.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Feyza Nur AYHAN

TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDEN PSİKOLOJİK ŞİDDET

ÖZ

Toplumsal cinsiyet rolleri yüzyıllardır kadın ve erkek arasındaki farklılıklara vurgu yaparak kadına karşı ayrımcılığın nedenlerinden biri olmuştur. Kadına karşı ayrımcılık kadını dezavantajlı bir duruma getirmektedir. Kadınların hepsinin aynı şekilde ayrımcılığa maruz kaldığını söylemek zordur. Ama tüm kadınların yaşadığı ortak sorunlardan söz edilebilir. Bu sorunlardan birisi “şiddet”tir. Kadına karşı şiddet 21. Yüzyılda da çözülemeyen insanlık suçlarından bir tanesidir. Şiddetin çok farklı tezahürleri vardır. Çalışmamızın konusu olan “psikolojik şiddet” onlardan birisidir. Psikolojik şiddet genellikle farkına varmadan yaşanan bir şiddet türüdür. Bireyler çoğu zaman psikolojik şiddete maruz kaldığını fark etmez ya da kabul etmez. Çalışmanın amacı, psikolojik şiddeti inceleyerek mücadele yöntemleri hakkında çözümlenelerde bulunmaktır. Bu çalışmada metodolojik olarak nitel araştırma yöntemleri kullanılmış olup; doküman analizi, literatür taraması ve mülakat tekniği kullanılmıştır. Araştırma kapsamında on iki kadınla mülakat yapılmıştır. Yapılan mülakatlar, içerik analizi yapılarak yorumlanmıştır. Araştırmada toplumsal cinsiyet rollerinin bireyleri sınırlandırdığını, bu sınırlandırmaların baskı ve tehdit aracına dönüştüğünü en nihayetinde psikolojik şiddeti doğurduğu bulgularına varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Bireyler Arası Eşitsizlik, Psikolojik Şiddet, Şiddet, Toplumsal Cinsiyet.

PSYCHOLOGICAL VIOLENCE FROM THE GENDER PERSPECTIVE

ABSTRACT

Gender roles have been one of the causes of discrimination against women for centuries, emphasizing the differences between men and women. Discrimination against women puts women at a disadvantage position. It is difficult to say that all women are discriminated against in the same way. However, there are common problems that all women experience. One of these problems is “violence”. Violence against women is one of the crimes against humanity that cannot be solved in the 21st century. Violence has many different manifestations. “Psychological violence”, which is the subject of our study, is one of them. Psychological violence is a type of violence that is often experienced without realizing it. Individuals often do not

realize or accept that they have been subjected to psychological violence. The aim of the study is to analyze psychological violence and to make analyses about methods of combating it. In this study, mostly qualitative research methods were used methodologically; document analysis, literature review and interview techniques were used. Twelve women were interviewed within the scope of the research. The interviews were interpreted through content analysis. In the research, it was found that gender roles limit individuals, and that these limitations turn into a means of pressure and threats and ultimately lead to psychological violence.

Keywords: *Inequality between Individuals, Psychological Violence, Violence, Gender.*

GİRİŞ

Geçmişten günümüze toplumların oluşmasında sosyal ve kültürel faktörler etkili bir rol oynamakta ve bu faktörler çerçevesinde toplumların yapısının oluştuğu görülmektedir. Toplumlar sosyal ve kültürel değerler çerçevesinde bireylere roller biçmekte ve aynı zamanda bireylerin bu rollere uygun davranmasını beklemektedir. Bu durumun toplumsal cinsiyet terimini ortaya çıkarmakla birlikte, kadın ve erkek arasındaki var olan ayrımı daha da belirgin bir hale getirdiği görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık gösterdiği gibi yaşanma şiddetine göre de farklılık göstermektedir (Bingöl, 2014). Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rollerinin en derin hissedildiği toplumlar ataerkil toplumlar olup, Türkiye’de de bu roller ve rollerin getirdiği ayrımın her alanda hissedildiği vurgulanmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri bireyin dünyaya gelmesi ile ailede öğrenilmeye başlanmakta, sosyalleşme süreciyle pekişmekte ve yaşam boyunca devam ettiği gözlemlenmektedir (Çelik, 2016).

Bir kişinin sadece kadın veya erkek olmasından kaynaklı toplum içinde üstlendiği roller ve bu rollerin cinsiyete göre farklılık göstermesi, bireyler arasındaki eşitsizliği beraberinde de toplumsal sorunları getirmektedir. Bu sorunlardan biri toplumların kanayan yarası şiddettir. Şiddetin belli sebeplere dayandırılması şiddeti meşru hale getirmekte ve çeşitli türlerde ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu türlerden biri olan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, bireyin her alanda maruz kaldığı ve insan haklarının ihlal edildiği yaygın şiddet türü olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet değişken birçok parametreyi dikkate almaksızın çoğu kadını, erkeği ve çocuğu etkilemektedir (Avrupa Konseyi, 2014). Şiddet fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada toplumsal cinsiyet rollerinin sebep olduğu ve bireyin maruz psikolojik şiddetten bahsedilmektedir.

Psikolojik şiddet ile bireyler bir anlamda baskılanmakta, sindirilmekte ve toplum tarafından istenilen kalıba sokulmaya çalışılmaktadır. Bireylerin, psikolojik şiddete hayatın her alanında; aile içinde, çalışma ortamında, okulda, mahallede, sosyal medya organlarında bir nevi insanın olduğu her yerde maruz kaldığı görülmektedir. 2009 yılında yapılan Türkiye Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması kadınların %39'unun fiziksel, %15'inin cinsel ve %44'ünün duygusal şiddete maruz kaldığını ifade etmektedir (Başar ve Demirci, 2015). Bu bağlamda en çok maruz kalınan şiddet türü olarak psikolojik şiddet ön plana çıkmaktadır. Ayrıca bu oranı net bir veri olarak değerlendirmek güç görülmektedir çünkü psikolojik şiddet tespit edilmesi en zor şiddet türlerinden biri olarak konumlandırılmaktadır. Psikolojik şiddete maruz kalan birey bunun bir şiddet olduğunun farkına varamamakta ve bu nedenle kendisi üzerindeki yıpratıcı etkileri analiz edememektedir. Bireylerin toplumsal cinsiyet rollerini değişmez bir doğru olarak kabul edip benimsemeleri ve bu rollerden kaynaklı oluşan problemleri sorun olarak görmemeleri bu şiddet türü ile mücadeleyi zorlaştırmakta bir anlamda bireyler kaderine razı olmaktadır. Bu anlamda çalışmada, toplumsal cinsiyet rollerinin psikolojik şiddetin doğmasındaki rolüne odaklanılmıştır. Çalışma sonuçlarının alinyazına katkısı olarak; bireylerde psikolojik şiddetin ne olduğu ya da ne olmadığı konusunda farkındalığa sahip olma ve bilinç yaratmaya çalışması sayılabilir.

TOPLUMSAL CİNSİYET

Cinsiyet terimi kadının ve erkeğin biyolojik açıdan farklılara sahip olması şeklinde tanımlanmaktadır. Bireyler arasındaki bu farklılıklar doğuştan gelen, öğrenilmemiş, değiştirilemeyen ve kalıcı olan üreme sistemi, anatomik yapılar gibi gerçek farklılıklar olarak ifade edilmektedir. Bhasin cinsiyeti; "Herkes kadın veya erkek olarak doğar ve cinsiyetimiz sadece cinsel organlarımıza bakılarak anlaşılır." (Bhasin, 2003) şeklinde ifade etmekte ve bu farklılığı kadın ile erkeğin organları arasındaki farklılığa dayandırmaktadır. Bu nedenle cinsiyet doğuştan gelen ve bireylerin biyolojik olarak hangi cinse ait olduğunu belirleyen bir kavram olarak anlaşılabilir gelmiştir. Toplumsal cinsiyet ise biyolojik cinsiyetle ilişkilendirilerek kadın ve erkeğe dair birtakım kabuller içeren bir kavramdır.

Toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet ilk bakışta aynı gibi görünseler de farklı kavramlardır. Toplumsal cinsiyet kavramı toplum ve kültür tarafından kadın ve erkeğe yüklenmiş olan rolleri ifade etmektedir. Bu roller öğrenilmiş ve toplumdaki topluma, kültürden kültüre değişebilen roller olarak tanımlanmaktadır (Vatandaş, 2011). Bu değişikliğin altında yatan ise farklı toplum ve farklı kültürlerin, biyolojik temelli olarak topluma öğretilen rolleri farklı şekilde yorumlamasıdır (Zarplı ve Akdeniz, 2023). Toplum tarafından tanımlanan bu roller kadın ve erkek olmanın sınırlarını ve olanaklarını çizmektedir (Avrupa Konseyi, 2014). Bireyler kendilerine tanımlanmış olan sınırlar içerisinde, toplum tarafından cinsiyetlerine yönelik

olarak üretilmiş olan toplumsal cinsiyet rollerini oynamak suretiyle yaşamlarını sürdürürler. Kadınlar kadına ait rolleri, erkekler ise erkeğe ait rolleri oynarken kendi cinsine ait rolleri oynamayan bireyleri ise dışlanarak rolleri oynamaları için zorlanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri her toplumda görülmesi sebebiyle evrensel, kendine has özellikleri olması sebebiyle de çeşitlilik gösterebilen bir terim olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rollerinin kültür ile paralel oluştuğunu söyleyebilmek mümkündür (Ersoy, 2009). Bundan dolayıdır ki farklı kültürlerde farklı farklı toplumsal cinsiyetleri rolleri gözlemlenebilmektedir. Bu nedenle dünya üzerinde çok çeşitli toplumsal cinsiyet rolleri görülmektedir. Ancak değişmeyen bir gerçeklik ise kadına annelik özellikleri dolayısıyla tanımlanan ev ve çocuk bakma rollerinin, neredeyse bütün kültürlerde aynı olup bu özellikler dolayısıyla kadını ikinci sınıf vatandaş görme eğilimine birçok kültürde rastlanmasındır.

TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL CİNSİYETİN KURGULAMASI

“Toplumsal cinsiyet biyolojik bir özellik değildir, kız ve erkek çocuklar nasıl görünmeleri, giyinmeleri, konuşmaları, davranmaları, düşünmeleri ya da tepki vermeleri gerektiğini bilerek doğmazlar.”

Kalyani Menon-Sen; Avrupa Birliği, 2009

Tarih boyunca toplumlarda birçok değişim meydana gelmekte ve bu değişimlerden bir tanesi de toplumun temel ve en küçük yapıtaşı olan ailede gerçekleşmektedir. Anaerkil yapı yerini ataerkil düzene bırakarak (Kaya Erdem ve Bayda Sayılğan, 2012) erkeğe dayanan, erkeği ön planda tutan, kadının sosyal konumunda radikal değişikliklere yol açan ataerkil aile yapısı toplum içinde yaygın hale gelmektedir (Altındal, 2004). Ataerkil toplum yapısının nerde, ne zaman, nasıl başladığı ya da anaerkil bir toplumun daha önce var olup olmadığı tartışmaları akademik dünyada tartışılmaya devam etse de ataerkilliğin şu anda varlığını sürdürmesi asıl önemli konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Esas üzerinde durulması gereken çok daha önemli konu ise ataerkilliğin ne zaman nasıl başladığından ziyade toplum yapısında yarattığı eşitsizliktir. Tarihte ataerkillik, geniş aileleri ve bu aile bireylerinin erkek gözetimi altında bulunmalarını ifade ederken günümüzde ise kamusal alanda da özel alanda da daha çok erkeğin kadına egemen olduğu ilişki biçimine, kadınların geri plana atıldığına işaret eden bir noktaya geldiği gözlemlenmektedir (Altay, 2019).

Toplum etkisi bireyler üzerinde henüz doğmadan etkisini göstermekte, çocuğun cinsiyetine göre oyuncakları, kıyafetleri, rolleri, sorumlulukları ailesi tarafından planlanmakta ve bireyin buna uygun davranması beklenmektedir

(Bhasin, 2003). İlerleyen süreçte de toplum tarafından uygun bulunan davranışların, tutumların, rollerin pekiştirilerek hayatı boyunca devam ettiği görülmektedir.

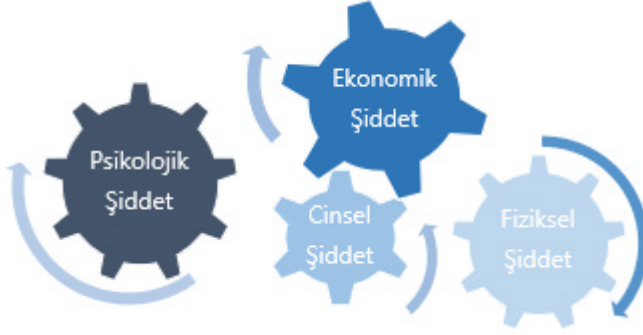
Toplum kadını eş, anne olarak öncelikle ev için, eve uygun bir birey olarak konumlandırılmakta ve bu sebeple kadının eğitim, çalışma, sosyal hayatı kısıtlanmaktadır. Kadın özel alan, ev ile sınırlandırılırken erkek kamusal alan, çalışma hayatı ile bağdaştırılmaktadır (Bingöl, 2014). Özellikle ataerkil değerlere sahip toplumlarda kadının ev ile erkeğin ise kamusal alanla bağdaştırması neticesinde kadının iş hayatına girmesinin oldukça uzun bir süre aldığı gözlemlenmektedir. (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015). Bununlar birlikte kadın “yumuşaklık, konuşkanlık, anlayış sahibi, nazik, dinine bağlı, dış görünüşüyle ilgili olan, duygularını dışa vuran” olarak tanımlarken erkek; “saldırgan, bağımsız, içine kapalı, fiziksel ve duygusal anlamda kuvvetli, lider” olarak tanımlanmaktadır (Ersöz, 2010). Türkiye özelinde bakıldığında bahsi geçen öğrenme süreçlerinin dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de gözlemlenebildiği söylenebilmektedir.

Benzer şekilde erkek argolu/ küfürlü konuşmak, aksam yalnız dışarı çıkmak, yalnız tatile gitmek, sigara içmek, kısa saç kullanmak, erkeksi davranışlar olarak ifade edilmektedir. Bu kalıpyargılar toplum tarafından desteklenmekte ve beslenmektedir. Bu davranışlara uyum sağlama bireylerin bir anlamda toplumda kabul görmelerini sağlamaktadır. Aksi halde argolu konuşan, saçını kısa kestiren ya da saldırgan davranışlar sergileyen kız çocukları “erkek Fatma” lakabı takılarak ötekileştirilirken, daha duygusal ve nazik davranan erkek çocukları ise “kız gibi” lakabı takılarak ötekileştirilmektedir. Dolayısıyla toplumun belirlediği kalıplara uymayanlar spesifik birer örnek gibi ele alınarak belirlenmiş cinsiyet rollerinden bir sapma olarak görülmemekte ve böylece rollerin devamlılığını koruma davranışı sergilenmektedir.

TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDEN PSİKOLOJİK ŞİDDET

Şiddet gün geçtikçe dozajını artırarak insanın var olduğu her yerde kendini göstermekte ve bu yönüyle toplumların kanayan yarası haline gelmektedir. Şiddet; fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddet türü olarak dörde ayrılmaktadır. Bugün şiddet denildiğinde akıllara gelen fiziksel şiddet olsa da diğer şiddet türlerinin fiziksel şiddet kadar yaygın ve yıpratıcı olduğu ifade edilmektedir (Akkaş ve Uyanık, 2016). Tüm şiddet türleri birbirini besleyen bir sarmala benzetilmekte ve psikolojik şiddet bu şiddet türlerini besleyici konumuna koyulmaktadır. (bkz: Şekil 1)

Şekil 1. Şiddet Sarmalı

1980’li yıllarda tanımlanmaya başlayan psikolojik şiddet yakın zamanda daha çok üstünde durulan bir şiddet türü haline gelmekte öyle ki şiddet türleri arasında en yaygın görülen şiddet türü olarak araştırmalara konu olmaktadır (Vatandaşlar ve Hatipoğlu Sümer, 2019). Dünya Sağlık Örgütü’nün 2015 yılında kadınlarla yaptığı araştırma neticesinde en yıkıcı şiddet türü olarak psikolojik şiddeti tespit etmekte ve katılımcı kadınların psikolojik şiddeti fiziksel şiddetten daha acı veren bir şiddet türü olarak tanımladığını vurgulanmaktadır (Akyürek, 2017). Bu bağlamda kimi durumlarda atılan bir tokadın fiziksel acısından ziyade birey üzerinde bıraktığı ruhsal acının daha yıpratıcı olduğu ifade edilmektedir (Güdek, 2016).

Psikolojik şiddet bireyin psikolojisini hedef alan, kişiyi baskı ve tehdit altında hissettiren, yaptırım aracına dönüşen her türlü tutum olarak tanımlanmakta; sürekli olarak eleştiriye, aşağılayıcı sözlere maruz kalmak, arkadaşlar ve ailesi ile görüşmesini engellemek, istemediği şeyleri sevdiği şeyleri ellerinden almak ile tehdit etmek, psikolojik şiddete örnek olarak verilmektedir. Psikolojik şiddet bireyin ruhuna zarar veren bir şiddet türü olarak değerlendirilmektedir (Gücenmez, 2007; Baygal, 2012). Psikolojik şiddet aynı toplumsal cinsiyet rolleri gibi kültürden kültüre değişkenlik göstermesidir. Bununla beraber yaşanan kültüre istinaden bireyler yaşadıkları psikolojik şiddeti, “normal ve hayatın akışı sırasında olması gereken” olarak görme eğiliminde olabilmektedir. Pek çok toplumda ataerkilliğin ve toplumsal cinsiyet rollerinin psikolojik şiddeti beslediğini de böylece tespit edebilmek mümkündür.

Bireyin sırf cinsiyetinden dolayı maruz kaldığı her türlü şiddet, cinsiyet temelli şiddet türü olarak tanımlanmaktadır. Sözgelimi bir kadının sırf kadın olmasından dolayı şiddete maruz kalması cinsiyet temelli şiddetin en temel nedeni olarak kabul edilmektedir (Başar ve Demirci, 2015). Kadınlar sırf cinsiyetlerinden dolayı şiddete maruz kalmakta, ataerkil toplum düzeni ise çoğu zaman bu şiddeti meşru görerek onaylamaktadır. Bu meşruiyet ise, şiddete uğrayan kadınların bile zaman

zaman şiddeti haklı bulmalarına neden olmaktadır. Gelenek-görenek, örf-adet kelimelerinin ardına sığınan herkes kadınlara, kız çocuklarına karışma hakkını kendinde görebilmektedir. Dolayısıyla bu örnekteki psikolojik şiddet kadına çok farklı kanallardan ulaşabilmektedir. Hatta sokakta birbirini tanımayan insanlar bile bu şiddeti birbirine yapabilmektedir.

Ataerkil, geleneksel rollere bağlı toplumlarda bireyler arasındaki eşitsizlikler daha net hissedilmekte ve bu toplumlarda kadınların ikincil olarak konumlandırılması sebebiyle birçok sorunla karşılaşmaktadır. Bu sorunların başında bireye kaldırılabileceğinin üstünde sorumluluklar yüklenmesi ve bu sorumlulukların gerçekleştirilmediği durumlarda şiddetle sonuçlanması gelmektedir. (Şenol ve Yıldız, 2013). Toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde kadına tanımlanmış işlerin erkeğin istediği şekilde yapılmamış olması da bir şiddet gerekçesi olarak kadınların karşısına çıkmaktadır. Örneğin; yemeğin tuzunu az bulan bir erkek karısına şiddet göstermesi için sadece bu nedeni yeterli bulabilmektedir (<https://www.memleket.com.tr/yemegin-tuzu-az-diye-dovuyorlar-39979h.htm>).

Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışma neticesinde evlilikte kadına uygulanan fiziksel şiddetin ataerkillik ve toplumsal cinsiyet kaynaklı olarak ortaya çıktığı saptanmaktadır. Buradan hareketle fiziksel şiddetin olduğu eylemlerde psikolojik şiddeti de var olması, benzer yargıyı psikolojik şiddet için de öne sürülebilir hale getirmektedir (Sakallı Uğurlu ve Ulu, 2003). Bu bağlamda değerlendirildiğinde toplumun sahip olduğu değerlerin şiddeti meşrulaştırıp, şiddete karşı duyarsızlaştıran bir yapıyı mevcut kıldığı düşünülmektedir. Bu duruma örnek olarak terbiye amaçlı şiddete başvurulması gösterilebilmektedir. “Kızımı döv-meyen dizini döver”, “dayak cennetten çıkmadır” gibi atasözleri de baz alınabilir. Türkiye’de çok yaygın olan bu anlayış ile şiddetin önü açılmakta, normalleştirilmekte ve bir gereklilik gibi algılanmasına sebep olmaktadır (Şenol ve Yıldız, 2013).

Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikten doğan bu ayrımcılık her türlü şiddet türüne kaynak olarak görülmektedir. Bu bağlamda erkek egemen toplum düzeninin sonucu olan güç, baskı ve yıkıcı otorite unsurları toplumsal cinsiyete dayalı her türlü şiddet olarak varlığını ortaya koymaktadır (Özen, 2016).

Bu araştırma da bireylerin toplumsal cinsiyet rolleri altında maruz kaldığı psikolojik şiddete değinilmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma amaçları bakımından betimsel, araçları bakımından alan araştırması modelinde bir çalışmadır. Araştırmada metodolojik olarak nitel araştırma yöntemleri kullanılmış olup; doküman analizi ve literatür taramasından faydalanılmıştır. Konu hakkında yazılan kitaplar, araştırma raporları, antlaşma metinleri, gazete kupürleri, sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları ve bu konuda akademisyen ve uzmanlar tarafından yazılan makalelerden yararlanılmıştır. Bütün bu kaynakların haricinde çalışmada, yarı yapılandırılmış sorular ile görüşme tekniği kullanılarak veri toplama tekniği olarak yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Çankırı Karatekin Üniversitesi'nde 2021-2022 yıllarında okuyan lisans, lisansüstü kadın öğrencilerden oluşturmaktadır. Çalışma grubu kartopu yöntemi ile oluşturulan mülakat yapmayı kabul eden psikolojik şiddete maruz kalmış ya da maruz kalmasa bile etrafında gözlemleme durumunda kalmış 12 kadından oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada yarı yapılandırılmış sorular ile görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu çerçevede veri toplama tekniği olarak yüz yüze görüşme tekniği uygulanmıştır.

Görüşme Süreci

Görüşmeler çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiş olup her biri 45 dakikaya yakın sürmüştür. Görüşme öncesinde ve görüşme sırasında katılımcı araştırma hakkında kısaca bilgilendirme yapılmıştır. Görüşme esnasında gönüllülük ilkesi temel alınmıştır. Görüşme başlamadan önce katılımcılara ses kayıtlarının alınacağı bilgi verilmiş ve onayları alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analiz edilmesi sürecinde herhangi bir program kullanılmamış nitel verilerin tümevarımsal analizi, içerik analizi ve analitik tümevarım tekniği kullanılarak yorumlanmıştır.

Geçerlik, Güvenirlik ve Etik

Araştırmanın geçerliği için elde edilen verileri tarafsız bir biçimde değerlendirmeye çalışmıştır. Verileri toplama sürecinde araştırmacı katılımcıyı yönlendirmeden kaçınmış ve verilen cevapları direkt olarak analiz etmiştir. Çalışma verilerinin güvenilirliğinin sağlanması için katılımcılar ile yapılan görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin tutarlılığı için çalışmanın yöntem, veri toplama ve analiz aşamaları detaylı olarak verilmeye çalışılmıştır. Yapılan görüşmelerde katılımcılara; çalışmanın amacı, verilerin güvenliği, kimliklerinin gizliliği ve toplanan verilerin sadece ilgili çalışma için kullanılacağı hususunda bilgi verilmiştir.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur.

Etik Değerlendirmeyi Yapan Kurul Adı: T. C. Çankırı Karatekin Üniversitesi Fen, Matematik ve Sosyal Bilimler Etik Kurulu

Etik Değerlendirme Kararının Tarihi : 14-03-2022

Etik Değerlendirme Belgesi Sayı Numarası: 25

BULGULAR

Araştırma kapsamında herhangi bir kategorileştirmeye tabi tutulmayan (yaş-egitim-medeni durum vb.) 12 kadın ile görülmüş ve psikolojik şiddet ile toplumsal cinsiyet arasındaki bağ analiz edilmiştir. Çalışmada kadınlara yarı yapılandırılmış sorular sorularak alınan cevaplar üzerinden içerik analizi yapılmıştır.

Katılımcı kadınların cevapları doğrultusunda toplumsal cinsiyet rollerinin şekillenme sürecinde bireylerin yetiştirilme tarzlarının birey üzerinde etkisi olduğu ve bireylerin küçük yaşlarda maruz kaldığı eylemlerin ilerleyen süreç için belli bir yönlendirme yaptığı gözlemlenmiştir. Ayrıca bu yönlendirmelerin ise bireyleri sınırlandırdığı ve var olan kapasitelerini belli alanlara yoğunlaştırdığı saptanmıştır. Bu bağlamda bireylerin rollerini yapabilirlik durumuna göre değil ailenin bireyi yönlendirmesine göre oluşturduğu görülmüştür. Küçük yaşlardan itibaren başlayan bu süreç bireyin ilerleyen dönemlerde sahip olduğu duygu, düşünce ve eylemlerin zeminini oluşturduğu ve bu oluşumun zamanla bireyin elinde bir güce dönüştüğü görülmüştür. Katılımcı K1 bu süreci şu şekilde ifade etmektedir;

“Tabii ki de ailesinden gördüğü şekilde çocuk şekilleniyor biz mesela direkt konuşmayı öğrenmiyoruz duyarak öğreniyoruz. Çocukların gelişiminde de şekillenmesinde de bir birey olmasında da aile en önemli faktördür. Kadınlarla da çocukluktan itibaren mesela benim ilk oyuncağım silah olmuş kardeşlerimin de bebek olmuş o yüzden ben mesela erkek işlerinde daha becerikliyim kardeşlerim aslında ne çivi çakabilir ne vida monte işlerinde hiç yoklar.”

Katılımcıların aile, bu süreçte oldukça önemli bir konuma oturttuğu *görülmüş* ve gelenekselci/ataerkil ailelerde bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine göre büyü-tülmesinin daha yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Katılım K11 ailenin toplumsal cinsiyet rollerindeki yerini şu şekilde ifade etmektedir;

“Evet etkili olduğunu düşünüyorum çünkü benim ailem dediğim gibi muhafazakar bir aile ya da çevremdeki arkadaşlarımın ailesine baktığımda onlarda muhafazakar bir aile ve baktığımızda gelenek görenek altında kadınların dayatılan baskının var olduğunu düşünüyorum. Örneğin benim şu an bir arkadaşım evlenme sürecini atlatıyor ve düğün yapmak, gelinlik giymek istemiyorum diyor ki bende böyle düşünüyorum ama ailelerimiz tam aksi şekilde düşünüyor. Gelin kız gibi davranmalısın, gelin kızlar şu şekilde yapar gibi gelenek görenek altında aslında toplumsal cinsiyetin dayatmalarını görüyoruz ve yaşıyoruz.”

Toplumsal cinsiyet rollerine bağlılık aile ile birlikte coğrafi konum ile de sınırlandırılmıştır. İç Anadolu ve daha çok Doğu’ya yakın illerde bu bağlılıkların oranının daha yüksek, Batı illerinde de ise daha az olduğu saptanmıştır. Ayrıca bulunan ilin denize yakın olması ile bu bağlılık arasında bir bağdaştırma yapılmış ve denize kıyısı olan veya denize yakın olan illerde bu bağlılığın daha az olduğu görülmüştür. Bu durum toplumsal cinsiyet rollerinin değişebilen kültürel bir norm olduğunu gözler önüne sermiştir. Katılımcı K7 ve K5 coğrafi konuma göre toplumsal cinsiyet rollerine olan bağlılığın değişiklik gösterdiğini şu sözlerle ifade etmektedir;

“Bu rollerin coğrafya ile alakası var. Mesela bizim batıya yakın illerimizde bence bu konularda daha fazla eşitlik daha fazla modernite mevcut. İç Anadolu’da daha doğuya yakın bölgelerinde Karadeniz’ in belli bölümü de bunun içine dahil toplumsal cinsiyet rolleri daha baskın bir şekilde çünkü orda kültürel kavramlara daha çok önem veriliyor. Daha geniş aileler daha iç içe bir yaşam söz konusu. Ama batıda öyle değil bireyselliğin olduğu toplumsal cinsiyet rolleri bir tık geri planda kalıyor. Çünkü şey düşüncesi var ki benim de düşüncem o bizim kısıtlı bir ömrümüz var buradaki kuralları kendimiz koymalıyız bunu toplum çevremizdeki insanlar koyamaz ama burada da şöyle bir durum var kısıtlı bir ömrüm

var ben gidiyim de şuna şiddet uygulayayım gideyim de bunu öldüreyim bu ömrümde de bunu tادیım diyemiyoruz. Kimsenin alanına müdahil olmadan kendi alanımıza da dokundurmadan yaşamamız gerekiyor.” (K7)

“... coğrafi konum bölgede çok fazla etkiliyor. Kıyafet konusunda özellikle. Şimdi ben Çankırılıyım İç Anadolu bölgesinde yaşıyorum. Ailem olmasa bile akraba çevresi özellikle bu konuda çok fazla mesela kıyafettir, dışarı çıkma saatidir ve işte senin gece başına bir şey gelirse kendini koruyamazsın kalıpyargılar kız kısmı gece dışarı çıkmamalı erkek kendisini korur gibi kalıp yargıları sahip olduğu için tabii ki de bende bu tarz şeyler yaşıyorum.” (K5)

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda toplumsal cinsiyet rollerinin bireyleri sınırlandırdığını ve bu kapsamda genel olarak;

- Hayatın içindeki her şeyin kadına ve erkeğe göre ayrıştığı,
- Mesleklerin, mekanların, kıyafetin birer cinsiyeti olduğu,
- Yaşamak istenilenin sınırlandırıldığı,
- Hissedilenin açıkça dışa vurulmadığı,
- Dayatılan normlardan dolayı kişilerin kendisini eksik ve toplum içinde yetersiz hissettiği,
- Bireyin var olan potansiyelinden uzaklaştırılıp kısıtlandığı,
- Bireyin kendisi adına vermesi gereken kararların toplum tarafından verildiği,
- Toplumsal cinsiyet rollerin bireyler için birer baskı aracına dönüştüğü
- saptanmıştır. Katılımcı K3 bu kendi yaşadığı sınırlandırılmayı şu şekilde ifade etmiştir;

“Bununla çok fazla karşılaştım en basitinden nerdeyse ilkokuldan beri çok fazla karşılaştığım bir durum. Olabildiğince objektif cevap vermeye çalışacağım. Öncelikle evet sürekli olarak eleştirildiğim durumlarla karşılaştım mesela bir kız olarak ne olarak büyütülüyorsun ‘kızısın, kız gibi giyin, kız gibi zayıf ol, kız gibi düzgün bir meslek yap böyle ağır iş okuma uçak pilot askerliğe girme veya daha sakın tıp gibi mesleklere git’. Okulun bittikten sonra evlen bir yuva kur ama ne bileyim üniversitedeyim erasmus gibi bir şansım olabilir. Şansım olduğunda sen bir kız çocuğusun oralara tek gidemezsin sıkıntıları olacak. Bunlara ben kişisel olarak karşıyım.

Zaman belli 21. yüzyıldayız kızlar da erkek kadar ya da erkeklerde en az kızlar kadar her şeyi yapabilir. Bunu her söylediğimde bana sürekli LG-BT'yi destekliyorsun tarzda sorular geliyor. Ama ben tamamen toplumsal rollerin renklerin davranışların mesleklerin ve kıyafetlerin cinsiyeti olmadığını düşünüyorum. İnsanlara kendisini yetersiz hissettirip onları baskı altına alıp onları kendi kuklanız yapmak amaç tamamen ve bu üçüncü dünya ülkelerinin birebir uyguladığı bir politika. Bence şu anda insanlarında birbirine yaptığı şey bu ve çok zararlı. Ve buna maalesef aile ortamında çok fazla maruz kalıyoruz.” (K3)

Toplum tarafından kadına ve erkeğe verilen bu rollerin dışına çıkılması, “kadının kadın gibi erkeğin erkek gibi davranmaması” toplum tarafından dışlanmasına, küçümsenmesine ve her türlü şiddet türüne maruz kalmasını meşrulaştırdığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerine sıkı sıkıya bağlılık gösterilmesi ve bu rollere uygun davranılmaması durumunda toplum tarafından cezalandırılmasının bir sebebi olarak toplumun kültürel değerleri ile dini değerleri birbirine karıştırmış olması ve dini değerlerin doğru bilinmemesi olarak yorumlandığı gözlemlenmiştir. Katılımcı K4 bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir;

“Bu eylemler kaynağı maalesef ataerkil yetiştirilmiş bir toplumdan alıyor. Ve dini değerlerden alıyor. Ve dini değerlerin doğru şekilde algılanmamasından alıyor çünkü ahlaki değerlerimiz çok yıprandığı için ahlak kavramını nereye oturtacağımızı şaşırılmış durumdayız kime göre neye göre ahlaklı durumdayız. Toplum değerleri bu anlamda yıprandığı için insanlara neye nasıl karar vereceğini şaşıyorlar”

Toplumsal cinsiyet rollerinin psikolojik şiddete dönüşümüne baktığımızda ise, bunun yaygın olduğu alanlardan birinin aile olduğu görülmüştür. Toplumda yaygın olan ataerkil aile yapısının kadını, aile içinde her türlü şiddet mağduru haline getirdiği ve erkeğin güç dayatması altında ezdiği saptanmıştır. Kadınlar ailenin namusu olarak görülmüş ve koruması erkeğe verilmiştir. Kadının kıyafeti, dışarı çıkması, eğitim hayatı gibi konularda kişisel kararını vermediği onun adına karar alıcıların sözlerine bağlı kaldığı görülmüştür.

Erkeğin ön planda olduğu ailelerde kadınların daha sessiz olması, geri planda kalması gerektiği ve erkeğin duygularını ifade etmesi noktasında içine kapanık olmasının bireyler arasında iletişim bozukluğuna sebep olduğu düşünülmektedir. İletişim bozukluğunun getirdiği sorunlardan birisi ise bireylerin birbirine uyguladığı sessiz şiddet yani psikolojik şiddet olarak saptanmıştır. Katılımcı K10 bu bağlamda yaşadıklarını şu şekilde ifade etmektedir;

“Evet, oldu. Olumlu veya olumsuz davranmak yerine sessiz kalınarak çözümsüzlüğe itildim çok kez. Bunu bazen ben de yapıyorum ama kar-

şimdiki insana göre hareket ettiğim için kendimi hırpalamak istemiyorum cevabını alamayacağım tartışmalara girerek. Bu sessiz şiddetin daha çok zarar verdiğini düşünüyorum çünkü iyi ya da kötü bir sonuçla bir duygu hissetmem gerektiğine inanıyorum. Ama belirsizlik yaşayarak kuruntulu ve takıntılı bir insana dönüştüğümü düşünüyorum.”

Toplumsal cinsiyet rollerinin psikolojik şiddete dönüşümünün bir diğer alanı ise iş hayatı olarak değerlendirilmekte ve katılımcılarla yapılan mülakat sonucunda özel alanda hakim olan erkek hegemonyasının çalışma hayatında da var olduğu, kadından evden beklenen rollerin iş hayatında da beklendiği saptanmıştır. Katılımlar K5 ve K6 bu durumu şu ifadeleri ile açıklamaktadır;

“Genel olarak gözlemlerimle iş hayatındaki insanların özellikle psikolojik şiddete maruz kaldığını düşünüyorum. Mesela kadın başarılı olduysa bunun bir ayrımcılıkla olduğu düşüncesi veya kadın bir hata yaptıysa bunun zekayla ilişkilendirilmesi ama erkek başarılı olduysa bu sadece onun başarısıdır ve bu o iyi olduğu içindir ama kadın olduysa bunun altında başka nedenler aranması psikolojik şiddete maruz kaldıklarını düşünüyorum.” (K5)

“Bir yerde işe girdim Çankırı’da normalde 6.30 da çıkış saati ama burada mesela şey var 6.30 da çıkarsan bir garip karşılanıyor. Ben iki tane erkek ile çalışıyordum benden biraz büyüklerdi yaşça. Ben böyle altı buçukta filan çıkınca benimle alay etmişlerdi alarm kurun çıkacak filan demişlerdi. Bir Mali müşavirin yanında çalışırken örneğin birisine çay götürüleceği zaman erkekler götürmesin kadınlar götürsün ya da bulaşıkları kadınlar yıkasın erkek çalışanlara yaptırmayın gibi bir tutumu vardı.” (K6)

Araştırmaya katılan 12 kadın katılımcıya psikolojik şiddete maruz kaldığını zı düşünüyor musunuz sorusu sorulmuş ve katılımcıların %83’ünden evet cevabı alınmıştır. Ayrıca katılımcılar maruz kaldığı psikolojik şiddeti;

- Giyimlerinden dolayı maruz kaldıkları sözlü şiddet,
- Toplum baskısından kaçmak için dul kaldığı halde yüzük takmaya devam etme,
- Kadın için uygun görülmeyen bir saate dışarıda olduğu için cinsel tacize uğradığı ve bunu dile getirdiği için toplumsal baskıya maruz kaldığı,
- Erkek arkadaşının hiçbir sebep yokken bir anda hayatından çıkması ve kendisini değersiz ve yetersiz hissetmesi,

- Karakterinin toplumun ona biçtiği rollerin dışında olması sebebiyle çevresinden tepki görmesi,
- Ailesinin her zaman ondan daha iyisini beklemesi ve bunun altında ezilmiş olması,
- İş görüşmesinde alanı dışında işlerde çalışacağı ve bu işe mecburmuş gibi davranılması,
- Aile içinde aldığı kararlardan dolayı daima eleştiriye maruz kalması

şeklinde örneklendirmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Psikolojik Şiddete Maruz Kalma Oranları

	Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
Sayı	10	1	1	12
Yüzde	%83,3	%8,3	%8,3	%100

Yapılan mülakat sonucunda psikolojik şiddetin;

- Herhangi bir kişi veya grupta sınırlandırılmayıp hayatın her alanında var olan,
- Küçük yaşta maruz kalırsa da birey üzerindeki etkilerini ömür boyu devam ettiren,
- Bireyi hem kendi içinde hem de toplum içinde değersizleştiren,
- Toplum içinde pasif hale getiren,
- Hem başkaları tarafından hem de farkında olmadan kendisi tarafından uygulanabilen,
- Somut kanıtlar olmasa bile fiziksel şiddet kadar ağır etkilere sahip olduğu düşünülen,
- Farkına varılması zor olması sebebiyle mücadelesinin de zor olduğu kanaatine varılan,

kaçınılmaz bir şiddet türü olarak değerlendirildiği sonucuna varılmıştır.

Katılımcılarla yapılan mülakat sonucunda %91,6 oranıyla toplumsal cinsiyet rollerinin psikolojik şiddeti beslediği sonucuna varılmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerinin ataerkil ailelerde hem ev içinde hem de kamusal alanda erkek için atfettiği güç rolü kadının üzerinde bir baskı aracı olarak şiddet türlerini beslediği, kadının

ev ile konumlandırması sosyal hayat ve iş hayatından mahrum kalmasına sebep olduğu saptanmıştır.

Tablo 3. Psikolojik Şiddetin Ortaya Çıkmasında Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Oranı

	Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
Sayı	11	1	0	12
Yüzde	%91,6	%8.37	%0	%100

Psikolojik şiddet ile mücadelenin küçük yaşlardan itibaren bireylerin bilinçlendirilmesi, bu alanda eğitimler verilmesi ile mümkün olabileceği ifade edilmiştir. Psikolojik şiddet ile mücadelede öncelikle bireysel farkındalığının artırılması, çevresindeki insanlardan gelebilecek olumsuz hareketlere karşı öngöründe bulunması ve buna fırsat vermeden bu tür insanlardan uzaklaşması gerektiği savunulmuştur.

SONUÇ

Toplum kadın ve erkekten farklı duyu ve davranış kalıpları beklemektedir. Toplumun kadından ve erkekten beklediği davranışların ve tutumların temelini biyolojik cinsiyete mi, toplumsal cinsiyete mi dayalı olduğu uzun tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Çoğu düşünür toplumsal cinsiyet ile biyolojik cinsiyeti birbirinden bağımsız değerlendirirken bazı düşünürler toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyetten kaynaklandığını ifade etmektedir. Biyolojik cinsiyet doğal olarak tanımlanırken toplumsal cinsiyet sosyo-kültürel, insan icadı olarak tanımlanmaktadır (Bhasin, 2003). Toplumsal cinsiyet rollerinin bölgeden bölgeye değişmesi ya da mecburi olmaması da bize insan icadı olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Bunun aksine bu farklılıkların biyolojik kökenli olduğunu gösteren bir çalışmada kadınlara ve erkeklere duyuşal içerikli durumlara karşı tepkilerini ortaya koyabilecekleri bir test uygulanmaktadır. Bu testte bireylere duyuşal içerikli bazı görseller gösterilmekte ve bu esnada beyin taramaları yapılmaktadır. Tarama ile bireylerin görsele baktığı süreçteki durumları kayıt altına alınmaktadır. Tarama sonuçları neticesinde görsellere bakılan süreçte erkeklerin beyninin iki bölgesi aktifken kadınların dokuz farklı bölgesinin aktif hale geldiği tespit edilmektedir. Neticede ise kadınların erkeklere oranla daha duyuşal, olaylara karşı daha hassas olduğu saptanmaktadır (Çakır ve Baş, 2018). Ancak kadın ve erkeğin biyolojik kökenli farklılıkları olması bireysel olarak farklı olduklarını ve farklı rollere sahip olmalarını ya da farklı haklara sahip olmalarını gerektiren bir durum değildir. Bu durumda kadın ve erkeğe tanımlanmış olan toplumsal rollere dayanak oluşturmak için biyolojik farklılıkların kullanıldığı tespitine ulaşılabılır.

Bununla birlikte Güleç ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan araştırmada kadın ve erkek beynindeki yapısal farklılıklarla ilgili 1990–2013 yılları arasında yayınlanan 167 çalışma incelenmekte ve 18-80 yaş aralığındaki bireyler baz alarak bazı sonuçlara varılmaktadır. Bu araştırmaya göre erkek beyininin farklı kısımlarınının kadın beynine oranla daha büyük olduğu tespit edilmektedir (Toplam Beyin: %11, İntrakranial Alan: %12, Serebellum: %10, Boz Madde: %9, Ak Madde: %13, Beyin Omurilik Sıvısı: %11,5, Beyincik: %9). Bununla beraber özellikle konuşma alanlarındaki ve limbik sistem hacmindeki farklılıklar dikkat çekmekte ve beyin duygularla ilgili bölgelerden birisi olan limbik sisteminin kadınlarda daha büyük olduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenle de kadınların duygusal uyarılara karşı hassasiyeti erkeklere göre çok ve daha kolay bağ kurdukları sonucuna varıldığı görülmektedir.

Yapılan bilimsel çalışmalar neticesinde elde edilen verilere göre kadın ve erkek arasındaki davranış ve tutum farklılıklarının doğuştan gelebildiği gibi bu farklılıkların sadece doğuştan gelen farklılıklarla ilgili olmadığı aynı zamanda toplumsal bir inşa süreci olduğu saptanmaktadır (Gültekin, 2014). Araştırmacılar kadın ile erkek arasındaki bu davranış farklılıklarını sosyo-kültürel etmenler aracılığıyla mı, doğuştan mı olduğunu uzun süredir tartışmakta ve kesin bir temele dayandırmak istemektedir. Gelinen noktada görülmektedir ki toplumsal cinsiyet ile biyolojik cinsiyet birbirinden ayrı tutulan kavramlar olup, kadın ile erkek arasındaki farklılıkların biyolojik mi toplumsal mı temelli mi olduğunu tamamiyle tanımlanamamakta ve yoruma açık bırakılmaktadır (Dökmen, 2019).

Kadın, toplum içindeki konumlandırılması sebebiyle, bağımsız bir birey olarak temel haklarından mahrum kalmadan hayatını devam ettirebilmek için toplum içinde çeşitli durumlara karşı her zaman mücadele göstermek durumunda kalmış ve gösterilen bu mücadele çoğu kez toplum tarafından cinsiyetçi bir yaklaşımla baltalanmıştır. Bugün Türk toplumunda hakim olan ataerkil düşünce, kadını toplum içinde erkeğin gerisinde bırakmıştır. Bireyler arasında doğan eşitsizliğin toplum tarafından gelenek ve görenek, yanlış yorumlanan dini değerler, kültürel yapı ile desteklendiği görülmüştür. Ataerkil yapıdan gelen bu eşitsizlik; kadınların gösterdiği mücadele karşısında gün geçtikçe değişim göstermeye başlamış olsa da bu değişime direnç gösteren bireyler tarafından mevcut durum kadın üzerinde baskı ve şiddet aracına dönüştürülmüştür.

Toplum kadını ve erkeği cinsiyetine göre konumlandırmış, yaşamları boyunca bu konum içinde kalmalarını belli ideolojik aygıtlarla bireylere dayatmıştır. Kadını pasif, sessiz, ılımlı, uyumlu, erkeğe bağımlı bir karakter ile ev içinde konumlandırırken erkeği özgür, girişken, bağımsız olarak kamusal alanda konumlandırmıştır. Bu konumlandırma bireylerin sahip olduğu yetkinliğe ve bireysel yeteneklere göre değil toplumun sahip olduğu kültürel değerler çizgisinde her bireyin doğumu ile başlayan toplumsallaşma sürecindeki yönlendirmelerle sağlanmıştır.

Toplum içinde kadını erkeğe bağımlı hale getiren bu düzen, erkek hegemonyasının kontrol edilemez bir güce dönüşmesine ve kadına yönelik her türlü şiddetin kapısını açmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda yapılan araştırma ile toplumsal cinsiyet rollerinin kadın üzerinde dönüştüğü psikolojik şiddet incelenmiş ve toplumsal cinsiyet rollerinin kadını, her türlü şiddet türünün birinci mağduru ve psikolojik şiddetin de direkt hedefi haline getirdiği gözlemlenmiştir.

Çocukluk döneminde bireyin maruz kaldığı yetiştirilme tarzının ilerleyen yaşlarda becerilerini, yönelimlerini belirlediği ve bireylerin o zaman ki yönelimleri içinde kısıtlandığı saptanmıştır. Toplum kıyafetleri, renkleri, davranışları, meslekleri, duyguları cinsiyete göre konumlandırmış ve bu konumlandırma dışına çıkılması durumunda bireyin maruz kaldığı şiddet kabul edilebilir olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rollerinin belli alanlarda kadının maruz kaldığı şiddetin önünü açtığı ve beslediği saptanmıştır.

Psikolojik şiddetin besleyici olarak da toplumun kadını erkeğin karşısındaki koyduğu konum, kadının değersiz olarak erkeğin bir adım gerisinde olarak değerlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet rolleri olarak saptanmıştır. Bireylerin iletişim eksikliğinden, toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmamasından, ataerkil düşünce yapısından kaynaklı olarak en yakınlarından psikolojik şiddete maruz kaldığı gözlemlenmiştir.

Çalışma neticesinde psikolojik şiddetin oldukça yaygın bir şiddet türü olduğu desteklenmiş, en az diğer şiddet türleri kadar birey üstünde hem ruhsal hem de fiziksel anlamda olumsuz etkiye sahip olduğu görülmüştür. Psikolojik şiddetin farkına varılması güç bir şiddet türü olmasının, bu şiddet türüyle mücadele etmeyi zorlaştırdığı saptanmıştır. Katılımcıların psikolojik şiddeti kendi hayatlarında her zaman var olan, kaçınılmaz ve oldukça yıpratıcı eylemler olarak konumlandığı gözlemlenmiştir.

Bu süreçte bireysel ve toplumsal farkındalık adına her bir birey sürece dahil edilmeli ve bu alanda gerekli bilgilendirme devlet organlarıyla çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmalıdır. Yapılan görüşmeler sonucunda da eğitimin önemi birçok katılımcı tarafından vurgulanmakta ve verilecek eğitimlerin ilkökul ile başlaması ve devamlılık arz etmesi gerektiğinin önemi vurgulanmaktadır.

Literatür incelendiğinde psikolojik şiddeti toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alan çalışma sayısının az sayıda olduğu anlaşılmıştır. Bu çalışma sırasında elde edilen sonuç; toplumsal cinsiyet rollerinin psikolojik şiddetin ortaya çıkmasında etkili olduğudur. Bunun yanında toplumsal cinsiyet rollerinin psikolojik şiddeti sadece ortaya çıkarmakla kalmadığı aynı zamanda psikolojik şiddete gerekçe ve bir anlamda meşruluk sağlayarak, yeniden üretimine katkıda bulunduğu saptanmıştır. Elde edilen sonuca göre; toplumsal cinsiyet rollerinin toplum tarafından bireylere

değiştirilemez ve dışına çıkılamaz değerler olarak diretilmesi kadının maruz kaldığı her türlü şiddet türünü açıklamaktadır. Kadın ve erkek, fiziksel ve biyolojik anlamda belli farklılıkları sahiptir fakat bu farklılıklar toplumda var olan eşitsizlikleri açıklamamaktadır. Bu kapsamda devlet organları, eğitim kurumları, medya, kullanılan dil ve toplumun her üyesi sürece dahil edilerek eşitsizlikten doğan şiddetin sona ermesi için bir olmalıdır. Bu çalışma ile psikolojik şiddetle mücadelede bireysel farkındalık oluşturulması gerektiği gibi toplumun bu alanda bilgilendirilmesi ve sürece dahil edilmesi, dolayısıyla gerekli eğitimlerin verilmesinin oldukça önemli bir husus olduğu tespit edilmiştir.

“Cinsiyet eşitliğini sağlamak kadınların ve erkeklerin, kızların ve erkek çocuklarının katılımını gerektirir. Bu herkesin sorumluluğundadır.”

Ban Ki-moon

Yazar Katkı Oranları

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study): FNA(%60), HŞA(%40)

Veri Toplanması (Data Acquisition): FNA(% 80), HŞA(% 20)

Veri Analizi (Data Analysis): FNA(% 80), HŞA(% 20)

Makalenin Yazımı (Writing Up): FNA(% 70), HŞA(% 30)

Makalenin Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision): FNA(% 60), HŞA(% 40)

KAYNAKLAR

- Altındal, A. (2004). *Türkiye’de kadın*. İstanbul: Alfa yayınları.
- Altay, S. (2019). Patriarchy and women’s subordination: a theoretical analysis. *E-Şarkiyat İlimi Araştırmalar Dergisi/Journal Of Oriental Scientific Research*, 11(1), 417-427.
- Akkaş, İ. & Uyanık, Z. (2016). Kadına yönelik şiddet. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 32-42.
- Akpınar, O. (2011). Aile içi şiddete maruz kalan kadınlarda aile içi şiddetle başa çıkma öz yeterliği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 24-36.
- Akyürek, M. (2017, 26 Kasım). Şiddetin psikolojik hali. Erişim Adresi: <https://ilerihaber.org/index.php/icerik/siddetin-psikolojik-hali-79284>.
- Akyıldız M. (2014). Kadına yönelik şiddetle mücadelede bir model olarak şiddet önleme ve izleme merkezi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, Ş. A. (2000). *Ders kitaplarında cinsiyetçilik*. Ankara: T. C. Devlet Bakanlığı Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Avrupa Konseyi. (2014). *Toplumsal cinsiyet konuş(ma)ları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Başar, F. & Demirci, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddet. *KASHED*, 2(1), 41-52.
- Baygal, A. (2012). *Şiddetin aile içi görünüşleri*. (N. Adak, Düz.) Ankara: Değişen Toplumda Değişen Aile.
- Baygöl, Ş., (2021). Belki sizde şiddet mağdurusunuz!. Erişim Adresi: <http://www.antalyapsikolojikdanisma.com/psikolojik-siddetle-nasil-basacakabilirsiniz-psikolog-antalya>.
- Bhasin, K. (2003). *Toplumsal cinsiyet: bize yüklenen roller*. (Çev: Kader Ay). İstanbul: Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları.

- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmaların Dergisi*, 16(1), 108-114.
- Bufacchi, V. (2005). Two concepts of violence. *political studies review*, (3), 193-204.
- Çalışkan, H. & Çevik, E. (2018). Kadına yönelik şiddetin belirleyicileri: Türkiye örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 218-23.
- Çakır, H. & Baş, H. (2018). Cinsiyetler ve cinsiyetlerle özdeşleşen davranışların sosyolojik ve biyolojik açıdan değerlendirilmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırma Dergisi*, 5(5), 176-191.
- Çelik, G. (2016). Erkekler (de) ağlar!: Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında erkeklik inşası ve şiddet döngüsü. *Fe Dergi*, 8(2), 1-12.
- Dökmen, Z. (2019). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Ecevit, Y. (2003). Toplumsal cinsiyetle yoksulluk ilişkisi nasıl kurulabilir? Bu ilişki nasıl çalşıabilir? C. Ü Tıp Fakültesi Dergisi, 25(4), 83-88.
- Erdoğan, B. & Öztürk, E. (2018). Ruhsal travmanın aktarımında narsisizm. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(3), 11-20.
- Erol, D. D. (2014). *Toplumsal cinsiyet açısından Türkiye yazılı basınında şiddet haberleri ve haber fotoğrafları*. H. Kuruoğlu ve B. Aydın (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Medya İçinde*. Ankara: Detay Yayınları.
- Ersoy, E. (2009). Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği (Malatya örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 209-230.
- Ersöz, A. G. (2010). Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(6), 167-182.
- Gök Akgül, F. (2013). *Evlü kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının aile işlevlerine yansması* (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Kataloğu veri tabanından ulaşıldı.
- Göktürk, G.Y., Bulut S. (2012). Mobbing: İş yerinde psikolojik taciz. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 53-70.
- Gücenmez, S. (2007). *Psikolojik şiddet ve psikolojik şiddetle mücadele aracı olarak çalışan ilişkileri yönetimi* (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Kataloğu veri tabanından ulaşıldı.
- Güdek, K. (2016). *Suçluluk ve suç davranışı*. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Güleç Öyekçin, D., Yetim, D. & Şahin, E. M. (2012). Psychosocial factors affecting various types of intimate partner violence against women. *Turkish Journal of Psychiatry*, 23(2).
- Gültekin M. (2014). *Bilimsel araştırmalarda kadın-erkek farklılıkları*. Bursa: Aile Akademisi Derneği Yayınları.
- Güneri Yöyen, E. (2017). Şiddet türleri ve kişilik özellikleri. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 1(1), 35-50.
- İzmir, G. & Fazlıoğlu, A. (2011). İşyerinde psikolojik taciz (Mobbing) ve çözüm önerileri komisyon raporu *Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu*, yayın no: 6,21-28.
- Jansen, HAFM, Yüksel, I. & Çağatay, P. (2009). *Kadına yönelik şiddetin yaygınlığı*, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara: Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet.
- KADAV. (2008). Kadına yönelik şiddet el kitabı. İstanbul: Kadına Yönelik Şiddet El Kitabı. Erişim Adresi: <https://api.ihem.barobirlik.org.tr/server/api/core/bitstreams/c94d93fb-e9f1-470e-8371-6716d047e9ff/content>.
- Kan, Ç. (2018). Kadına yönelik aile içi psikolojik şiddet ve toplumsal hukuki kodları. (Ed. Mehmet Gür, Mehmet Şamil Güneş, Ömer Bilen) *İç: Aile eksenli şiddetten sosyal travmalara*, Samsun Valiliği Bilim Kültür Hizmeti.
- Kaya Erdem, B. & Baydaş Sayılğan, Ö. (2012). Ataerkil ve anaerkil toplumun tarihsel savaşımının "avatar" filmi bağlamında incelenmesi. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 111-132.
- Krantz, G. & Garcia-Moreno, C. (2005). Violence against women. *J Epidemiol Community Health*, (59), 818-821.
- Onur, H. & Koyuncu, B. (2004). Hegemonik erkekliğin görünmeyen yüzü: Sosyalizasyon sürecinde erkeklik oluşumları ve krizleri üzerine düşünceler. *Toplum ve Bilim*, (101), 31-50.
- Orbay, İ. (2021). Görünmeyene ışık tutmak: Psikolojik şiddet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(1), 267-290.
- Öyekçin D. G, Yetim D. & Şahin E. M. (2012). Kadına yönelik farklı eş şiddeti tiplerini etkileyen psikososyal faktörler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23(2), 75- 81.
- Özates, Ö.S. (2007). Sosyal hizmet bakış açısıyla toplumsal cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle temel eğitimden kopan kız çocukları sorunu. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 77-88.
- Özen, S. (2016). Toplumsal cinsiyet perspektifinden işyerinde psikolojik şiddet. *Karatahta İş Yazıları Dergisi*, (4), 123-142.
- Öztürk E. (2021). Aile Psikopatolojisi, Öztürk, E. (Ed), *Disfonksiyonel aile modellerinden fonksiyonel aile modeline: "Doğal ve rehber ebeveynlik stili"* (s.1-39). Ankara: Türkiye Klinikleri.
- Pehlivan, P. (2017). Toplumsal cinsiyet bağlamında kurumsal yaklaşımlar: Bir literatür taraması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 497-521.
- Polat, O. (2017). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22 (1), 15-34.

- Ruigrok, A. N.V., Salimi-Khorshidi, G., Lai, M.C., Baron-Cohen, S., Lombardo, M. V., Tait, R. J. & Suckling, J. (2014). A meta-analysis of sex differences in human brain structure. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, (39), 34-50.
- Saim, H. (2004). *Kadının gizli dünyası* (3. Basım). İstanbul: Arion Yayınevi.
- Sancar, S. (2011). *Erkeklik: İmkansız iktidar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Sakallı-Uğurlu, N. & Ulu, S. (2003). Evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, yaş, eğitim ve gelir düzeyinin etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 6(11), 53-63.
- Şenol, D. & Yıldız, S. (2013). *Kadına yönelik şiddet algısı- kadın ve erkek bakış açılarıyla*. Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları.
- Tanilli, S. (2006). *Ne olursa olsun savaşıyorlar kadın sorununun neresindeyiz?*. İstanbul: Alkim Yayınları.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2015). *Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması*. Ankara: Elma Teknik Matbaacılık.
- Uluoğlu, F. M. (2016). Relationship between bullying experiences related with gender identity, sexual orientation and social support and psychological well-being. *J Clin Psy*, 9(2), 87-96.
- Yemeğin Tuzu Az Diye Dövüyorlar. (2022). Erişim Adresi: <https://www.memleket.com.tr/yemegin-tuzu-az-diye-dovuyorlar-39979h.htm>
- Vatandaşlar, S. & Hatipoğlu Sümer, Z. (2019). Kadınlara yönelik psikolojik şiddet ölçeğinin (Psychological maltreatment of women inventory) Türk kültürüne uyarlanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9 (53), 341-371.
- Vatandaş, D. (2011). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0 (35), 29-56.
- WHO. (2021). Dünya'da 730 milyon kadın şiddet mağduru. Erişim Adresi: <https://www.dw.com/tr/d%C3%BCnyada-736-milyon-kad%C4%B1n-%C5%9Fiddet-ma%C4%9Fduru/a-56819819>.
- Zarplı, Ç. & Akdeniz, Y. (2023). The Reflection of Feminism in Turkey: The Organizational and Political Dimensions, and Women in Working Life. *BILTURK, The Journal of Economics and Related Studies*, 5(2), 110-138. doi:10.47103/bilturk.1264154.

PSYCHOLOGICAL VIOLENCE FROM THE GENDER PERSPECTIVE

EXTENDED ABSTRACT

Every society gives certain responsibilities and missions to individuals related to cultural, religious and economic values. It expects individuals to act by these responsibilities and missions. This is defined by gender roles. In the study, the gender roles that society assigns to women and the Psychological violence caused by these roles are examined. The aim of this study is the examine the effects of this type violence, which is challenging to notice, to analyze its level and extent, to establish general framework through examples and to explore strategies for combating it. The aim is to minimize the type of Psychological violence that triggers other forms of violence by raising individual awareness, expanding intervention methods, and identifying necessary steps to be taken.

In this study, qualitative research method were used, and document analysis and existing research review were used. Books, research reports, treaty texts, newspaper clippings, studies of non-governmental organizations and articles written by academicians and experts in this field were used. In addition to all these resources, the interview technique with semi-structured questions was used in the study. The face to face interview technique was used as a data collection technique. With study is descriptive in terms of its purposes and a field research model in terms of its tools.

Our studying universe is Cankiri Karatekin University. The sample is female students studying in Cankiri Karatekin University. An appointment was requested for the interview with twelve women who agreed to participate in the study as part of the sample formed using the snowball methods. These women were subjected to violence or had witnessed it in their surroundings, even if they were not direct victims themselves. They were asked 10 questions on predetermined days and times. No program was used to analyze the data in the study. Inductive analysis of qualitative data was interpreted using content analysis and analytical induction technique.

In this study, it has been observed that the roles assigned to women and men by society limit individuals within specific patterns, and if deviate from these patterns, they are excluded and oppressed by both society and their families. In addition, it was determined that society showed stricter adherence to the roles assigned to women and did not show the same degree of loyalty to the roles assigned to men. It has been observed that this process led to gender inequality. It has been determined that the existence of gender roles and the commitment to these roles are higher in traditional and traditional patriarchal families. In addition, it has been determined that geographical regions vary in their commitment to gender roles, and provinces in the West are more independent from these roles. It has been assigned that the upbringing style that the individual is exposed to during childhood determines his/her skills and orientations on later ages and that individuals are restricted within the orientations of that time. It has been assigned that being out of these orientations causes her to be excluded by society and exposed to various types of violence. As a result of the study, it was determined that gender roles cause psychological violence and it is a common type of violence. It has been observed that it negatively impacts the individuals mentally and physically, to at least the same extent as other types of violence. It has been assessed that the fact that psychological violence is difficult to recognize poses a challenge in combating this form of violence. As a result of the interviews, it has been observed that she positioned psychological violence as an inevitable and abrasive action that has always existed in their life. In addition, it was observed that the participants did not support gender based inequality and expressed that such inequalities were result of cultural pressure. However, contrary to these discourses, it has been that some expressions feed the gender that they do not support. In this context, it has been determined that raising the awareness of societal is very important.

In the study, the situations of women, who exposed to psychological violence in family life, work life and social network were examined within the framework of the roles assigned by society. In this context, it was conducted by interviewing female students in Cankiri Karatekin University to analyze their perspective on gender roles, how well they act these roles, the effects of this cylinder itself, how aware they are of the psychological content, and the researches that these violent behaviors feed. The interview duration was set approximately 40 minutes and were conducted on a one on one basis.

Limitations of research;

- This research is limited to Cankırı Karatekin University students.
- This research is limited to data collection management.
- These research data are limited to the period in which they were collected.

This study explores the psychological violence that shaped by gender roles and its impact on women. In this context, inequality created by gender roles between men and women is important. These roles that society assigns to individuals should be removed from traditions, customs and equality between individuals should be ensured.

First and foremost is the sole foundation for these roles assigned to individuals, and within this context society needs to raise its awareness. This awareness should be supported by education, starting from the birth of the individual and continuing throughout their life. All segments of society should be included in this process. In addition, efforts should be made to bring psychological violence to light and raise awareness about it. These studies should be expanded, reaching individuals from all walks of life. The effects of psychological violence on individuals from all walks of life should be reached. The effects of psychological violence on the individual should be taken seriously and its importance should be emphasized in order to combat this type of violence. The close connection of psychological violence with other types of violence should not be ignored and psychological violence should be examined as the trigger of all kinds of violence.

Within the framework of the study, female students studying in Cankırı Karatekin University were interviewed using the interview technique. It has been proven that gender roles create inequality between men and women and are effective in childhood upbringing; traditional families adhere strictly to these roles and differ according to geographical regions. At the same time, it has been revealed that these roles directly cause psychological violence, and individuals often struggle to recognize it. In this context, it was emphasized that education is of great importance both in combating psychological violence and in removing the pressure created by these roles on individual. In this context, it has been demonstrated with his study that psychological violence triggers other types of violence, has devastating effect on individuals at least as much as physical violence, and other types of violence can be minimized by preventing this type of violence.

Keywords: Gender, Inequality between Individuals, Psychological Violence, Violence.

